

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ ТА ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА МУЗИКОЗНАВСТВА, ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Фортепіанне виконавство
в українській культурі ХІХ-ХХ століття

Студентки 2 курсу групи МБММз
Галузь знань 02 Культура і мистецтво
Спеціальності 025 Музичне мистецтво
Домпре Юлії Джорджівни
Науковий керівник — доктор пед. наук,
професор Мозгальова Н.Г.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Вінниця 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ I. Фортепіанне виконавство у свічаді історії.....	7
1.1. Закладення основ фортепіанного виконавства в Києві.....	7
1.2. Внесок вітчизняних музикантів у розвиток київського фортепіанного виконавства.....	12
Розділ II. Розвиток фортепіанного виконавства у Галичині та Буковині.....	21
2.1. Фортепіанне мистецтво Львова.....	21
2.2. Особливості становлення фортепіанного виконавства на Тернопільщині та в Чернівцях.....	26
Розділ III. Витоки фортепіанного виконавства на Поділлі.....	32
3.1. Розвиток фортепіанного мистецтва на Вінниччині.....	32
3.2. Становлення фортепіанного мистецтва на Хмельниччині.....	36
Розділ IV. Становлення фортепіанного виконавства в Харківському та Одеському регіонах.....	43
4.1. Фортепіанне мистецтво Харкова.....	43
4.2. Музичне життя Одеси як передумова розвитку фортепіанного виконавства.....	47
ВИСНОВКИ.....	53
ЛІТЕРАТУРА.....	55
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

В сучасних умовах, коли відбувається радикальне реформування мистецької освіти, дедалі більше відчувається необхідність узагальнення й запозичення досвіду минулого. Історію української культури неможливо уявити без такого виду музичної діяльності, як фортепіанне виконавство, яке має багатий досвід і культурні традиції. З історичних причин музичне життя різних міст та областей України розвивалося відповідно до умов, які склалися з об'єктивних історичних обставин, географічного положення, політичної картини тощо. Звернення до культурної спадщини як джерела культурної динаміки означає вивчення та використання в нових умовах усієї сукупності досягнень фортепіанної педагогіки та виконавства піаністів XIX-XX століть. Цей період є основним у становленні та розвитку піаністичної культури України.

На ранніх етапах формування українського піаністичного мистецтва відчувалась нестача вітчизняної професійної школи. Тому молоді піаністи змушені були шукати фахову освіту у розвинених культурних центрах Європи, зокрема у Відні. Питання історичних і культурних зв'язків між Україною та Австрією, діяльність українських музикантів у Відні, впливів віденського піанізму на українське виконавство розкрито в дослідженнях Е.Дагілайської, О.Дітчук, М.Загайкевич, Н.Кашкадамової, Л.Кияновської, О.Маркової та ін..

Фортепіанне виконавство як унікальна форма культурної діяльності, що стрімко розвивалася у 70-80-ті роки XIX століття, набула особливого, достатньо високого статусу в ієрархії мистецьких явищ різних міст України. Багаторічне проведення заходів Київської, Харківської та Одеської філій Музичного товариства, залучення видатних піаністів, які репрезентували сучасні західноєвропейські течії виконавства, сприяли формуванню у слухача розуміння виконавського стилю, що панував у культурі досліджуваного періоду. Пропагуючи європейське та українське фортепіанне

мистецтво, концертанти виховували естетичний смак публіки, активізували міське музичне життя, розвивали навички відвідування академічних заходів, а отже, стали вагомим чинником у сфері функціонування музичного середовища в різних регіонах України.

Відзначимо, що кінець XIX–початок XX сторіччя характеризувався відкриттям музичних шкіл, курсів та класів, які сприяли становленню українського фортепіанного виконавства. Особливості розвитку фортепіанного виконавства в різних містах України розглянуто в працях: Ж.Дедусенко, А.Загладько, В. Клин (Київ); О.Дітчук, Н.Кашкадамова, В.Балтарович-Штон (Львів); Н.Зимогляд, О.Кононова (Харків); Р.Розенберг, Л.Шевченко (Одеса). Ту чи іншу інформацію про музикантів з Поділля, у тому числі й піаністів-композиторів кінця XIX–початку XX століття знаходимо у працях А.Завальнюка, М.Печенюк, І.Шатковської та інших.

30-ті роки XX сторіччя стали періодом реформування музичної освіти: як самостійні навчальні заклади сформувалися і почали функціонувати консерваторії у Києві, Харкові, Львові та Одесі, почала діяти програма комплексної підготовки піаністів-професіоналів. Особливості цього періоду розвитку фортепіанного виконавства представлено в працях А.Загладько, Н.Зимогляд, О.Кононової, Л.Шевченко та ін. Друга половина XX сторіччя характеризується активним розвитком українського фортепіанного виконавства. Отже, актуальність даного дослідження полягає у вивченні та всесторонньому аналізі тенденцій і процесів, які були характерними для розвитку фортепіанного виконавства в Україні в XIX-XX століттях.

Мета дослідження: аналіз історико-культурологічних передумов становлення і розвитку фортепіанного виконавства в Україні.

Об'єкт дослідження: українське фортепіанне виконавство XIX-XX століття.

Предмет дослідження: шляхи розвитку фортепіанного виконавства в Україні XIX-XX століття.

Завдання дослідження:

- вивчити витoki становлення українського фортепіанного виконавства;
- визначити роль віденської фортепіанної школи у розвитку українського фортепіанного виконавства;
- дослідити діяльність викладачів, які сприяли становленню київської, одеської, харківської та львівської фортепіанних шкіл.

Розв'язання сформульованих завдань зумовило використання наступних **методів дослідження**. Історичний метод застосовувався при вивченні діяльності педагогів-піаністів у тісному зв'язку із суспільно-історичним контекстом. Метод систематизації використовувався для структурування даних про відкриття музичних навчальних закладів в Галичині, Поділлі, Одесі, Києві та Харкові. Методи аналізу, порівняння та абстрагування – для оцінки виконавської та педагогічної діяльності українських та європейських піаністів, з'ясування впливу, зв'язків і відмінностей між ними. Індуктивний метод служив для виведення висновків про специфіку розвитку українського фортепіанного виконавства в ХІХ-ХХ сторіччях.

Методологія дослідження ґрунтується на принципі історизму, що обумовлює необхідність розгляду художніх явищ у нерозривному зв'язку з існуючою на конкретно-історичному етапі розвитку музичного мистецтва традицією. Розкриття теми кваліфікаційної роботи вимагає залучення комплексного підходу з використанням знань історії фортепіанного виконавства, історії та теорії музики, фортепіанної педагогіки, музичного аналізу та ін.

Теоретичною основою дослідження стали: роботи, присвячені теорії піанізму та історії фортепіанного виконавства (Н. Кашкадамова, Г. Курковський, М. Степаненко, Г. Фергюсон, В. Чинаєв, та інші); дослідження з історії української музики (Л. Архімович, О. Зинькевич, Л. Кияновська, В.Клин, Л. Корній та інші); праці, в яких розглядається українська виконавська школа від витоків (рівень музичної школи) до функціонування у

вищому навчальному закладі (Н. Гуральник, Ж. Дедусенко, М. Забара, Н. Зимогляд, Т. Рощина, В. Шульгіна та інші); видання, в яких з різних ракурсів висвітлюється соціокультурне життя Києва, Харкові, Одеси, Львова 70-80-х років XIX століття. (Б. Сюта, І. Зоряна, Л. Корній та ін.); книги та статті, присвячені життєтворчості українських та іноземних композиторів і концертних виконавців (Є. Будяковський, А. Загладько, Г. Курковський, В. Чечот та ін.).

Наукова новизна дослідження полягає у спробі комплексного висвітлення етапів розвитку фортепіанного виконавства в різних регіонах України в XIX-XX столітті із системним урахуванням специфіки музичної інфраструктури міста; визначення ролі фортепіанного виконавства в музичній культурі України.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення, рекомендації, результати дослідження доповідалися на всеукраїнській та регіональній наукових конференціях.

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли відображення у 2 одноосібних публікаціях у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, літератури (75 джерел) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок.

ВИСНОВКИ

Аналіз історичних джерел дозволив з'ясувати, що концертне життя Києва кінця XIX сторіччя було різноманітним, багатогранним, з великою кількістю концертуючих піаністів-професіоналів. У місті існувала доволі потужна та організована система фортепіанного навчання та концертування, що в подальшому сприяло активному розвитку фортепіанного виконавства на Україні. Відзначено роль відомих музичних діячів у розвитку музичного виконавства у Києві, серед них – М. Лисенко, В. Пухальський, М. Тутковський, Ст. Блуменфельд, Г. Ходоровський, С. Брікнер, Ю. Зарембський, Л. Марек, Г. Кельсон О. Штосс та ін. Саме вони дали поштовх подальшому розвитку і піднесенню українського фортепіанного виконавства на світовий рівень.

Визначено, що особливу сторінку в музичній культурі України XIX-XX століть становить фортепіанне мистецтво Галичини. Його розвиток пов'язаний з діяльністю Кароля Мікулі. Започатковані в XIX столітті музично-культурні зв'язки між Галичиною і Віднем стали основою становлення багатонаціонального галицького фортепіанного мистецтва. Віденську освіту мали перші піаністки, які на початку XX століття стояли біля джерел становлення української фортепіанної школи в Галичині. Велике значення мало відкриття у Львові Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка та його філій у багатьох містах, де викладачами переважно були випускники Віденської академії музичного мистецтва, зокрема С. Аскенази, С. Дністрянська, Н. Нижанківський, Г. Левицька, Л. Колесса та інші. Це підняло на принципово новий рівень підготовку українських піаністів-виконавців.

З'ясовано, що витоки професійного виконавства на Поділлі починаються з XVI століття, коли функціонували братські школи, музичні цехи, кріпацькі оркестри. Основними центрами, де переважно проходив розвиток фортепіанного виконавства були Вінниця, Хмельницький та

Кам'янець-Подільський. Найвідомішими музикантами, які активно творили на теренах Подільського регіону були І. Козловський, Т. Безуглий, Р. Зентарський, Т. Ганицький, А. Коціпінський, М. Забара, В. Заремба, В. Завадський. У радянський період та часи Незалежності в подільському регіоні відбувається активне концертне та просвітницьке життя, де крім діяльності музичних шкіл, училищ, філармоній, відбувається активний фестивально-конкурсний рух, що сприяв розвитку українського фортепіанного мистецтва.

Проаналізовано історію становлення фортепіанного виконавства у Харкові, її зв'язок з відкриттям при харківському університеті, з ініціативи В.Каразіна та учня Й. Гайдна І. Вітковського, музичних класів. Одним з фундаторів харківської піаністичної школи був П. Луценко. Саме йому було доручено реорганізувати музичне училище в консерваторію, де він став першим ректором. П.Луценко підготував багато відомих піаністів – Л. Сагалов, В. Топілін, В. Петров, М. Тіц, Я. Фейгін та інші. Подальший розвиток харківської фортепіанної школи пов'язаний з іменами професорів Р. Горовиць, Марії та Наталії Єщенко, Ю. Вахраньова та ін.

Досліджено музичне життя Одеси. Культурним центром півдня України з початку ХІХ століття була Одеса, в якій фортепіанне виконавство почало розвиватись у 60-х роках ХІХ століття. Важливу ланку формування концертного життя Одеси складала вихованці фортепіанної школи Т. Лешетицького. Серед них знаходимо як одеських піаністів – Д.Клімова, Г.Бібер, Б.Дронсейко-Миронович, Р. Кауфман, так і виконавців-гастролерів – О.Сафонова, М. Єсипову, І. Падеревського та інших. Важливу роль у розвитку фортепіанного виконавства України відіграла педагогічна діяльність викладачів Одеської консерваторії, учениць Т.Лешетицького М. Рибіцької, Б. Рейнгвальд, М. Старкової. Їх стараннями на світову концертну сцену вийшли такі відомі піаністи як Я.Зак, Є. Гілельс, Т. Гольдфарб. Славетну славу Одесі приніс всесвітньо відомий піаніст С. Ріхтер, батько якого працював на посаді професора Одеської консерваторії.